

Charles Saumarez Smith: *The Art Museum in Modern Times*: London: Thames & Hudson, 2021, 271 str.

254

Charles Saumarez Smith je prominentna osebnost na področju muzeologije. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je v Londonu poučeval zgodovino dizajna ter v svoji bogati poklicni karieri deloval kot direktor takih institucij, kot sta National Portrait Gallery in National Gallery. Spisal je mnogo monografskih publikacij, ki izražajo njegovo zanimanje za arhitekturo in zgodovino različnih muzejev po svetu. Delo *The Art Museum in Modern Times* si zastavlja mnoga pereča in očitna vprašanja na področju muzejske dejavnosti. Kakšna je prihodnost muzejev? Kako so se v preteklem stoletju muzeji spreminjali? Kdo so njegovi obiskovalci? Kakšna je vez muzeja s preteklostjo? Kako arhitektura določa položaj muzeja? Kakšna je družbena in kulturna vloga muzejev? Kako se vključujejo v skupnost? Kako se tradicija prežema z modernostjo v njihovih zbirkah? Ključna vprašanja. Avtor je več kot primeren in kompetenten, da na njih poda odgovore in ugotovitve, ki predstavijo načine, kako arhitektura, vizija, financiranje in družbena vloga muzejev prehaja iz preteklosti v prihodnost.

V monografski publikaciji je predstavljena zgodovina več kot štiridesetih muzejev po vsem svetu, ki jih avtor razdeli med tradicionalne (npr. Victoria and Albert Museum), moderne (npr. Centre Pompidou), postmoderne (npr. Guggenheim Museum v Bilbau), muzeje za novo tisočletje (npr. Tate Modern) in na novo iznajdene muzeje (npr. Whitney Museum). Meje med njimi so ostre in začrtane. Modernost se je uprla starim trendom in začela na muzejsko dejavnost gledati v bolj eksperimentalni, raziskovalni in prosvetljeni luči. Muzeji so širili svoje zbirke na druge umetniške veje (fotografija, film, dizajn, video-art, instalacije) ter skozi arhitekturo izražali popoln odmik od tradicije. Najemali so modernistične arhitekte (Mies van der Rohe, Marcel Breuer, Frank Lloyd Wright, Louis Kahn) in poskrbeli, da se je vizija povsem odtrgala od neoklasične tradicije arhitekture preteklosti. Novi (postmoderni ali moderni) muzeji so poskrbeli, da se je osnovna naloga muzejev, ki so nekoč – kot bolj zaprte institucije – predvsem izobraževali in vzgajali, premakne k ideji kontemplacije, zabave, spektakla in individualne izkušnje. Moderni muzej se vse bolj osredotočajo na doživetja obiskovalcev in unikatne postavitve umetnin. Tudi sam muzej je s svojo arhitekturo postal umetnina, ki je postala zaščitni znak mest in velemest. Odras njihovega napredka in razvoja.

V 19. in začetku prejšnjega stoletja so bili muzeji monumentalne zgradbe, zgrajene v klasičnem slogu. Predstavljali so zapuščino razsvetljenstva, ponujali klasično umetnost (slikarstvo, kiparstvo idr.) ter izžarevali moralno, intelektualno in kulturno avtoriteto. Ustvarjeni so bili z namenom, da navdajo obiskovalce z začudenjem in občudovanjem. Le-ti se niso počutili sprejete in vabljene. Od srede 20. stoletja naprej so se stvari precej spremenile. Muzeji so postali stičišče kultur in narodov, odprti do skupnosti in družbe, poleg umetnosti ponujali tudi knjižnice, kavarne in prostore, kjer so se lahko obiskovalci srečevali in družili. Odprli so se svetu in postali smerokazi prihodnosti. Postali so ne le prostor za ogled umetniške zbirke, temveč prostor za rast človeškega duha in možnost meditacije. Največja sprememba, ki se je zgodila v samih muzejih in tem, kako delujejo v družbi, pa je bila, da so izgubili svojo akademsko avtoriteto kot nosilci znanja in znanstvenosti. To niso več prostori, kjer obiskovalci pridejo in najdejo zgolj zgodbe o preteklosti. Obiskovalec bo sam oblikoval svoje privatne apetite in pogled na umetnost.

Muzeji niso več šole, temveč laboratoriji osebnih in socialnih doživetij. V preteklosti so bili namreč kraji intelektualnega doživetja, gradniki znanja in sposobnosti, ki so se združevali v podobi vizije kuratorja. Toda njihova vloga se je s časom zmanjšala. Svetost tradicionalnega kuratorja je izgubila na svojem pomenu. A kaj ga je nadomestilo? Danes so namreč sami obiskovalci dovolj izobraženi in sami podajajo mnenja ter sodbe o zbirkah in postavitvah gradiva. Seveda jim pri tem pomaga lastno osebno znanje in ekspertiza. Nočejo, da jim kdorkoli govori, kaj morajo misliti. Odkrivati hočejo sami. Muzeji pa so se temu prilagodili.

Če je večji del knjige posvečen predvsem viziji in zgodovini muzejev, katerih predstavitev je stvar subjektivnega, osebnega izbora samega avtorja, je zadnji del bolj splošni povzetek povedanega v nekaj ključnih točkah. Skozi različne pojme in skovanke – vloga klienta, vloga arhitekta, vzpon privatnih muzejev, moralnost bogastva, spremenjene značilnosti umetnostnih del, globalizacija, digitalni svet in pričakovanja obiskovalcev – predstavi nekatere značilnosti muzejske dejavnosti preteklosti in sodobnosti.

255

Monografija je spisana v faktografskem in suhem jeziku. Ker je pričujoče delo bolj splošno in poljudno, ne gre za teoretično, znanstveno knjigo. V njej ni izpostavljena izdelana metoda, ki bi kritično in analitično vrednotila delovanje muzejev in galerij skozi čas. Pristop je popolnoma podrejen avtorjevi ljubezni do umetnosti in arhitekture. Ali bolje – je splošno ljubezensko pismo izbranemu cvetoberu pomembnih muzejev po svetu. Gre za popolnoma subjektiven izbor ter pogled strokovnjaka, ki je namenjen širši, laični javnosti in ne njegovim stanovskim kolegom. Lahko bi rekel, da je delo preveč splošno – in ne strokovno obarvano. Njegova glavna značilnost je politična korektnost, ki je značilna za bolj poljudnoznanstveno literaturo. Izogiba se temnih plati preteklosti muzejev. Zgolj s par besedami omeni kolonializem, grabljenje umetnin po vsem svetu, razne škandale (npr. povezava muzejev s pranjem denarja in trgovanjem z orožjem) in dobičkarstvo, ki je značilno za bogate ustanovitelje mnogih priznanih muzejev. Kot vpogled v prečiščeno zgodovino je knjiga resda informativna, a ji umanjka radikalen rez, ki bi sodobnost videl v bolj poglobljeni, napredni in kompleksni luči. Kar ni presenetljivo, saj je delo spisano izpod peresa človeka, ki je znotraj in do teme nima prave distance. In kakršna koli graja bi njegovemu imenu zadala temno piko.

Danijel Mežan